

REKURS DO NAJWYŻSZEGO TRYBUNAŁU
SYGNATURY APOSTOLSKIEJ
Z TYTUŁU NIELEGALNOŚCI AKTU ADMINISTRACYJNEGO

Artur G. Miziński

Katedra Kościelnego Prawa Procesowego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, e-mail: a.mizinski@kuria.lublin.pl

Streszczenie. Wśród środków odwoławczych od wadliwych aktów administracyjnych w aktualnych przepisach prawnych Kościoła katolickiego należy wyróżnić środki pozahierarchiczne i hierarchiczne. Stronami rekursu sporno-administracyjnego są: kongregacja Kurii Rzymskiej, jako organ władzy wykonawczej będący stroną pozwaną, i konkretna osoba fizyczna lub prawna wnosząca rekurs, która posiada zdolność prawną i zdolność do czynności prawnej oraz szczególną legitymację do występowania w charakterze podmiotu wnoszącego konkretny rekurs. Przedmiotem rekursu do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej jest akt administracyjny wydany przez kompetentną dykasterię Kurii Rzymskiej. Prawodawca ustanawia, że motywem rekursu sporno administracyjnego może być jedynie nielegalność aktu administracyjnego, czyli naruszenie jakiegoś prawa *in procedendo vel in decernendo*.

Słowa kluczowe: władza administracyjna, akt administracyjny, nielegalność aktu, Sygnatura Apostolska, rekurs sporno-administracyjny

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Na mocy konstytucji apostolskiej *Regimini Ecclesiae Universae*¹ reformującej Kurie Rzymską papież Paweł VI, mając na celu wyraźne rozgraniczenie administracji i sądownictwa kościelnego, postanowił m.in. powołać do istnienia drugą sekcję Sygnatury Apostolskiej. Zgodnie z art. 106 tejże konstytucji, ów nowy organ –

rozpatruje spory powstałe w wyniku administracyjnego aktu władzy kościelnej, wniesione do niej w drodze apelacji, czyli rekursu przeciw decyzji kompetentnej dykasterii, ilekroć stwierdza się, że sam akt naruszył jakieś prawo. W tych przypadkach trybunał decyduje tak o przyjęciu rekursu, jak i o nielegalności aktu.

W ten sposób przywrócona została sądowa kontrola nad działalnością administracji kościelnej, skutkiem której decyzje kongregacji Kurii Rzymskiej mogą być zaskarżone do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej, jako trybunału

¹ Paulus VI, *Constitutio apostolica Regimini Ecclesiae Universae*, 31.10.1967, AAS 59(1967), s. 885–928.

zajmującego najwyższy stopień władzy sądowniczej w Kościele², a ponadto jedyne kościelne trybunały administracyjne³. Schemat komisji kodyfikacyjnej *De procedura administrativa* z 1972 r. przewidywał bowiem powołanie do istnienia trybunałów administracyjnych niższego rzędu, czyli funkcjonujących przy poszczególnych konferencjach biskupów. Niestety po odbytych konsultacjach schemat ten nie znalazł miejsca w nowo promulgowanym Kodeksie, jedynie poszczególne jego kanony znalazły się w różnych jego częściach.

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. wyróżnione zostały dwie grupy środków ochrony mających zastosowanie przeciwko wadliwym aktom administracyjnym. Pierwszą z nich stanowią środki pozahierarchiczne – pojednawcze, które mają zapobiegać powstaniu sporu administracyjnego w sensie formalnym. Są to: prośba do autora aktu o odwołanie lub jego poprawienie, zwrócenie się do mediatorów⁴, jak również odwołanie się do urzędu lub komisji pojednawczej ustanowionych na stałe w diecezjach decyzją Konferencji biskupów lub samego biskupa diecezjalnego⁵. Do drugiej zaś grupy należą środki odwoławcze, ukierunkowane na rozpatrzenie i rozstrzygnięcie sporu administracyjnego. Należą do nich: rekurs hierarchiczny, czyli rekurs skierowany do organu hierarchicznie wyższego od autora zaskarżonego aktu oraz rekurs sporno-administracyjny (sądowy) do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej⁶. A zatem w sytuacji, gdy nieskuteczne okażą się środki pojednawcze, strona, która czuje się pokrzywdzona danym aktem administracyjnym, ma prawo odwołać się od niego do przełożonego hierarchicznie wyższego od autora aktu. Dopiero zaś po wyczerpaniu iter rekursu hierarchicznego może odwołać się do trybunału, w formie rekursu do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej⁷.

PODMIOTY REKURSU

Do zaistnienia jakiegokolwiek procesu konieczne są dwie strony zajmujące przeciwstawne stanowiska odnośnie do treści zachodzącego między nimi sto-

² J. Krukowski, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 201. O kompetencjach i naturze drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej zob. także E. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, Milano 1994, s. 513–515 oraz F. D'Ostilio, *Il diritto amministrativo della Chiesa*, Città del Vaticano 1995, s. 485–486.

³ D. Cenalmor, J. Miras, *Il diritto della Chiesa. Corso di diritto canonico*, Roma 2005, s. 501.

⁴ CIC/83, can. 1733–1734.

⁵ Por. CIC/83, can. 1733 § 2. Należy nadmienić, że ustanowienie tego urzędu lub komisji ma charakter fakultatywny.

⁶ W projektach nowego kodeksu przewidziana była także, jako alternatywna forma odwołania się od wadliwego aktu administracyjnego, apelacja do trybunału administracyjnego przy konferencji biskupów, o ile taki trybunał został ustanowiony. Por. G. Erlebach, A. Dziega, J. Krukowski (red.), R. Sztymchmiller, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 5, „Księga VII. Procesy”, Poznań 2007, s. 421.

⁷ A.G. Miziński, *Sądowa kontrola nad aktem administracyjnym*, „Prawo, Administracja, Kościół” 1–2(20–21) 2005, s. 148.

sunku prawnego. Stroną pozwaną w procesie toczącym się przed trybunałem drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej jest zawsze kongregacja, jako przedstawiciel władzy wykonawczej. Natomiast stroną wnoszącą rekurs do drugiej sekcji może być wierny lub osoba prawna w Kościele bądź też organ władzy administracyjnej niższego rzędu, będący autorem zaskarżonej rekuresem hierarchicznym decyzji, jeśli kongregacja zmieniła jego akt⁸.

Strona biorąca udział w procesie przed trybunałem drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej (osoba fizyczna lub prawna) musi posiadać zdolność procesową oraz legitymację do udziału w procesie, czyli specjalny tytuł do uczestniczenia w procesie administracyjnym przed trybunałem drugiej sekcji. Zdolność procesowa polega na możliwości uczestniczenia w procesie sądowym we własnej sprawie, a tym samym do podejmowania niezbędnych do tego czynności. Natomiast *specjalna legitymacja* do uczestnictwa w procesie przed trybunałem drugiej sekcji w charakterze strony jest sytuacją prawną osoby, która czuje się pokrzywdzona wskutek wydanego aktu administracyjnego. Inaczej sytuację tę nazywa się interesem prawnym do uczestniczenia w procesie przed trybunałem drugiej sekcji. Interes może być czynny lub bierny. Interes czynny posiada osoba uprawniona do wniesienia rekursu; jest to zatem tytuł, w którym wyraża się jej zdolność prawna do uczestniczenia w danym procesie jako strona powodowa. Strona zaś pozwana posiada interes bierny, czyli legitymację do przeciwstawienia się roszczeniom podmiotu wnoszącego rekurs⁹.

Poza głównym pozwanym w rekursie do drugiej sekcji Sygnatury, którym jest dykasteria jako autor aktu zaskarżonego, należy podkreślić, iż danym aktem mogą być zainteresowane także inne osoby. Będzie nim przede wszystkim niższy organ władzy administracyjnej, który wydał akt potwierdzony następnie przez kongregację. Nie będzie on jednak stroną *sensu stricto*, lecz uczestnikiem procesu. Ponadto zainteresowane mogą być także inne osoby. Osoby trzecie interweniujące w obronie swoich własnych uprawnień nie konstituują się jako strona procesu, lecz działają razem ze stroną przeciwstawiającą się (*litisconsortio passivo*)¹⁰.

Interes wniesienia rekursu do drugiej sekcji powinien spełniać określone cechy, a mianowicie ma być osobisty, bezpośredni i aktualny. Interes jest osobisty, gdy zainteresowany występuje w obronie swoich własnych praw podmiotowych, a nie w obronie praw innej osoby. Interes jest bezpośredni, jeśli chodzi o zapobieżenie szkody, która wynika wprost z aktu administracyjnego. Natomiast o jego aktualności można mówić wówczas, gdy szkoda zagraża obecnie, a nie bierze się pod uwagę takiej, która może zaistnieć w przyszłości lub zagrażała w przeszłości. Więcej, ten interes powinien istnieć przez cały czas prowa-

⁸ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 219. Por. E. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 536–542.

⁹ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 220–221.

¹⁰ J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, Roma 2007, s. 373.

dzenia procesu, a więc od wniesienia rekursu aż do wydania decyzji rozstrzygającej rekurs¹¹.

W nauce prawa rozważana była kwestia, czy legitymację czynną, czyli zdolność do wniesienia rekursu do trybunałów drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej z tytułu nielegalności aktu administracyjnego, ma tylko jednostka administrowana, czy ma ją również organ kościelnej władzy administracyjnej, jako reprezentant kościelnej osoby prawnej¹². Dzisiaj kwestia ta przestała już być kontrowersyjna i nie ma wątpliwości co do tego, że także organ administracji kościelnej niższego rzędu, jako reprezentant kościelnej osoby prawnej, czując się pokrzywdzony decyzją kongregacji zmieniającą jego akt administracyjny, cieszy się legitymacją czynną i może być autorem rekursu do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej¹³.

PRZEDMIOT REKURSU

Normy prawne zawarte w powyżej cytowanym art. 106 *Regimini Ecclesiae Universae* oraz w can. 1445 § 2 CIC/83¹⁴ stanowią, iż przedmiotem rekursu do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej może być tylko akt kościelnej władzy administracyjnej oraz akt kompetentnej dykasterii Kurii Rzymskiej. Konstytucja apostolska *Pastor Bonus*, potwierdza i precyzuje tę zasadę, wskazując, iż rekurs może być wniesiony przeciwko „actus administrativos singulares sive a Dicasteriis Curiae Romanae latos sive ab ipsis probatos”¹⁵. Także *Lex propria* w art. 34 § 1 wskazuje, iż Sygnatura Apostolska rozpoznaje rekursy, złożone w terminie zawitym 60 dni użytecznych, przeciwko poszczególnym aktom administracyjnym bądź wydanym przez Dykasteria Kurii Rzymskiej, bądź przez nie zatwierdzonym, ilekroć zaistnieje spór czy zaskarżony akt naruszył jakąś ustawę w wyrokowaniu (*in decernendo*) lub w procedowaniu (*in procedendo*)¹⁶.

¹¹ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 221. Por. F. D’Ostilio, *Il diritto amministrativo della Chiesa*, s. 497.

¹² J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 222.

¹³ Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 372.

¹⁴ CIC/83, can. 1445 § 2: „Tenże trybunał rozpatruje spory powstałe na skutek działania kościelnej władzy administracyjnej, przekazane do niej zgodnie z przepisami prawa i inne spory administracyjne, przekazane mu przez Biskupa Rzymskiego lub dykasterie Kurii Rzymskiej i konflikty właściwości między tymi dykasteriami”.

¹⁵ Joannes Paulus II, *Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor Bonus*, 28.06.1988, AAS 80(1988), s. 891, art. 123 § 1.

¹⁶ Benedictus XVI, *Lex propria Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae*, 21.06.2008, AAS 100(2008), s. 521, art. 34: „§ 1. Signatura Apostolica cognoscit de recursibus, intra terminum peremptorium sexaginta dierum utilium interpositis, adversus actus administrativos singulares sive a Dicasteriis Curiae Romanae latos sive ab ipsis probatos, quoties contendatur num actus impugnatus legem aliquam in decernendo vel in procedendo violaverit”.

Akt kościelnej władzy administracyjnej

W doktrynie, zwłaszcza w licznych opracowaniach posoborowych, pojawiło się wiele definicji kościelnego aktu administracyjnego¹⁷. Uwzględniając stanowiska różnych autorów, należy stwierdzić, iż przede wszystkim jest to akt prawny, czyli akt woli, skierowany na wywołanie określonych skutków prawnych. Pod względem formalnym, a zatem biorąc pod uwagę autora i sposób stanowienia aktu, jest to akt będący rozporządzeniem autorstwa organu kościelnej władzy administracyjnej, wydawany z inicjatywy własnej tegoż organu bądź z inicjatywy zewnętrznej, nigdy wbrew woli przełożonego hierarchicznego autora aktu; moc obowiązującą zaś zyskuje w momencie notyfikacji adresatom¹⁸.

Akt administracyjny jest ponadto aktem konkretnym, a zatem skierowanym do określonej grupy adresatów i mającym zastosowanie w ściśle określonej ilości przypadków. W ten sposób organ władzy wykonawczej dokonuje aplikacji ogólnych norm prawnych wobec konkretnych adresatów i konkretnych okoliczności. Tak więc sądowa kontrola nie obejmuje aktów administracyjnych generalnych, do których zaliczają się m.in. dekrety ogólne, regulaminy i nakazy ogólne, jak również aktów dwustronnych, do których należą chociażby umowy kupna – sprzedaży¹⁹.

W poszczególnych przypadkach akt administracyjny może zawierać: powierzenie, decyzję, zezwolenie, upoważnienie, nakaz władzy kościelnej, zalenie od tego, czy mamy do czynienia z dekretem poszczególnym (can. 48), nakazem poszczególnym (can. 49), czy reskryptem (can. 59). Rodzaj aktu administracyjnego decyduje o tym, czy mamy do czynienia z powstaniem, zmianą lub wygaśnięciem uprawnień i obowiązków prawnych adresatów²⁰.

Akt administracyjny będący decyzją dykasterii Kurii Rzymskiej

Analiza przepisów zawartych art. 106 *Regimini Ecclesiae Universae*, art. 123 *Pastor bonus* i art. 34 § 1 *Lex propria* jednoznacznie wskazuje, iż przedmiotem rekursu do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej nie może być każdy konkretny akt kościelnej władzy wykonawczej, lecz tylko ten, który został wydany bądź zatwierdzony przez dykasterię Kurii Rzymskiej²¹. A zatem, na drodze tego rekursu nie można odwołać się od aktów administracyjnych autorstwa organów władzy administracyjnej niższej instancji, np. biskupa diecezjalnego czy wyższego przełożonego zakonnego. Dopiero wówczas, gdy od aktu takiego organu, jego adresat odwoła się przez zastosowanie rekursu hierarchicznego do

¹⁷ Zob. szerzej A.G. Miziński, *Pojęcie kościelnego aktu administracyjnego*, s. 4–7, mps.

¹⁸ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 118; A.G. Miziński, *Motyw rekursu sądowego do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej*, „Roczniki Nauk Prawnych” 15/2(2005), s. 234.

¹⁹ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 224.

²⁰ Por. E. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 298.

²¹ Por. E. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 521–522.

odpowiedniej kongregacji Kurii Rzymskiej i ta wyda decyzję rozstrzygającą, na skutek której strona dalej będzie czuć się skrzywdzona, wówczas może zaskarżyć ów akt poprzez wniesienie rekursu do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej, podając właściwy motyw. Odwołanie się od decyzji niższych organów władzy administracyjnej wprost do Sygnatury Apostolskiej zostanie przez nią oddalone z uwagi na brak kompetencji²².

W odniesieniu do art. 106 *Regimini Ecclesiae Universae* pojawiła się jednak wątpliwość, czy rekurs do drugiej sekcji może być wniesiony jedynie od takiej decyzji dykasterii, która wcześniej była przedmiotem rekursu hierarchicznego, czy też również od decyzji wydanej przez nią w pierwszej instancji. Wątpliwość ta została przedłożona Papieskiej Komisji Interpretacyjnej Dekretów Soboru Watykańskiego II. Zgodnie z odpowiedzią, z dnia 11 stycznia 1971 r., aktem administracyjnym, przeciwko któremu można wnieść rekurs do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej, jest zarówno akt dykasterii występującej w charakterze organu pierwszej instancji, jak i zaskarżony akt autorstwa niższej instancji, potwierdzony przez dykasterię²³. Takie stanowisko jednoznacznie potwierdziły ww. przepisy konstytucji apostolskiej *Pastor bonus* i *Lex propria* Sygnatury Apostolskiej z 2008 r.

MOTYW REKURSU – NIELEGALNOŚĆ AKTU ADMINISTRACYJNEGO

Zakres zaskarżalności aktów kościelnej władzy administracyjnej uzależniony jest od sposobu rozumienia motywu rekursu określonego w art. 106 *Regimini Ecclesiae Universae* jako *violatio legis*²⁴. Poczucie krzywdy, które skłania adresata aktu do zaskarżenia go, nie wystarczy, by Sygnatura przyjęła rekurs; należy wykazać wadliwość aktu administracyjnego, wynikającą z naruszenia zasady legalności przy jego wydaniu – „ilekroć twierdzi się, że sam akt naruszył jakieś prawo”²⁵.

²² J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 225–226: „Wyłączone są spod zaskarżalności akty administracyjne wydane przez najwyższe organy władzy zwyczajnej własnej, jakimi są papież i sobór powszechny, a także akty wydane przez dykasteria Kurii Rzymskiej po uzyskaniu aprobaty *in forma specifica* ze strony samego papieża. Wyłączone są również z zakresu przedmiotu tego rodzaju rekursu akty Kongregacji Doktryny Wiary wydane w dziedzinie oceny poglądów teologicznych lub w sprawach przywileju Pawłowego oraz akty Kongregacji Sakramentów w sprawach dyspens od niedopełnionych małżeństw”.

²³ Tamże, s. 225; F. Salerno, *Il giudizio presso la «Sectio Altera» del S. T. della Segnatura Apostolica*, Studi giuridici XXIV, Città del Vaticano 1991, s. 154.

²⁴ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 226. Por. E. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 522–523.

²⁵ A.G. Miziński, *Motyw rekursu sądowego...*, s. 237.

O nielegalności aktu administracyjnego²⁶ można mówić wówczas, gdy został on wydany z naruszeniem przepisu prawnego. Nielegalność ta może zatem wynikać z różnych źródeł: naruszenia wymogów dotyczących właściwości autora aktu administracyjnego²⁷, niezachowania przepisanej przez prawo formy aktu administracyjnego²⁸, niespełniania przez osobę lub rzecz będącą przedmiotem aktu wymogów stawianych przez prawo²⁹. Braki tego rodzaju wymogów mogą być absolutne lub względne. Gdy brak jest względny, nielegalność może stać się równoważna z wadliwością merytoryczną³⁰. Pozostałe źródła nielegalności to podjęcie decyzji w innym celu aniżeli ten, dla którego organ otrzymał kompetencje oraz błędny motyw³¹ podjęcia decyzji o wydaniu aktu. Chodzi tu o przypadek, gdy autor aktu jako motyw wydania swej decyzji podaje fakty, które w rzeczywistości nie zaistniały (błąd faktyczny) lub miały inny walor prawny niż ten, jaki został im przypisany (błąd prawny).

Wydanie nielegalnego aktu administracyjnego może powodować jego nieważność³², rozwiązalność³³ lub niegodziwość³⁴.

Na temat znaczenia terminu *violatio legis*, użytego w art. 106 konstytucji Pawła VI³⁵, zarówno w nauce prawa, jak i w praktyce powstały różne opinie. Jedni przyjęli, iż chodzi o każdy tytuł nielegalności³⁶; początkowo zostało to

²⁶ Zob. Szerzej A.G. Miziński, *Pojęcie kościelnego aktu administracyjnego*, s. 21–23, mps.

²⁷ Por. F. D'Ostilio, *Il diritto amministrativo della Chiesa*, s. 348 i 351.

²⁸ Por. J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 141–143; E. Labanderia, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 379–383.

²⁹ Por. E. Labanderia, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 403–404.

³⁰ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 143.

³¹ Por. F. D'Ostilio, *Il diritto amministrativo della Chiesa*, s. 347; E. Labanderia, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 371–379.

³² J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 144–146. Por. E. Labanderia, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 407–410; J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 216–218.

³³ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 146–147. Por. E. Labanderia, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 420–421; J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 218–219.

³⁴ J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 147. Por. F. D'Ostilio, *Il diritto amministrativo della Chiesa*, s. 352–356; F. D'Ostilio, *Natura e tipologia del provvedimento amministrativo*, „Monitor Ecclesiasticus” 99(1974), s. 51; P. Ciprotti, *La patologia dei provvedimenti amministrativi ecclesiastici*, „Monitor Ecclesiasticus” 99(1974), s. 117; A. Ranaudo, *Gli atti amministrativi*, „Monitor Ecclesiasticus” 93(1968), s. 717.

³⁵ W dyskusji na temat nielegalności aktu administracyjnego, poza Konstytucją apostolską Pawła VI brane były pod uwagę także *Normy Specjalne* Sygnatury Apostolskiej z 25 marca 1968 r. Art. 106 *Regimini Ecclesiae Universae* i odpowiadający mu art. 96 *Norm*, wskazują na *contentiones ortas ex actu potestatis administrativae*, dając w ten sposób Sygnaturze prawo kontrolowania legalności aktu.

³⁶ A. Ranaudo, *Il contentioso amministrativo canonico*, „Monitor Ecclesiasticus” 95(1968), s. 555–556: „Il ricorso alla Seconda Sezione della Segnatura Apostolica, è ammesso solo per motivi di legittimità, esclusi assolutamente i motivi di merito [...] motivi di legittimità ormai da tutti riconosciute: 1) l'incompetenza, 2) la violazione di legge, 3) l'eccesso di potere [...]”; G. Lobina, *La competenza del Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica con particolare*

potwierdzone przez jurysprudencję Sygnatury rozpatrującej nie tylko kwestie związane z nielegalnością aktu, ale także odnoszące się do naruszenia praw podmiotowych³⁷. Inni zaś uznali, że zarówno *Regimini Ecclesiae Universae*, jak i towarzyszące konstytucji *Normy specjalne*³⁸, dają zezwolenie jedynie na osąd odnośnie do legalności aktu oraz prośby o stwierdzenie jego nieważności bądź rozwiązanie³⁹, i to tylko z racji naruszenia prawa. W późniejszym terminie, opinia ta otrzymała potwierdzenie ze strony ustawodawcy we wspomnianej już odpowiedzi Komisji Interpretacji Dekretów Soboru Watykańskiego II z dnia 11 stycznia 1971 r.⁴⁰.

W stosunku do takiego stanowiska pojawiła się także opinia o dopuszczeniu przez prawodawcę kościelnego, na mocy art. 106 *Regimini Ecclesiae Universae* i art. 96 *Norm*, możliwości wniesienia rekursu do drugiej sekcji Sygnatury, tytułem naprawienia szkód wynikłych z aktu nielegalnego. Uznano bowiem, iż trybunał nie mógł jedynie stwierdzić nielegalności aktu, pozostając obojętnym na szkody, które skutkiem wydanego aktu poniósł już jego adresat⁴¹. A zatem podmiot wnoszący rekurs może domagać się naprawienia szkód spowodowanych nielegalnym aktem administracyjnym⁴². Warunkiem jest jednak, by szkoda ta – materialna czy moralna – była bezpośrednim skutkiem naruszenia prawa, tak, że nie można domagać się jej naprawienia bez jednoczesnej prośby o rozstrzygnięcie nielegalności aktu, pozostając zawsze w zależności od orzeczenia owej nielegalności⁴³.

riferimento alla «Sectio Altera» e alla problematica rispettiva, Roma 1971, s. 97–100. Por. J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 227.

³⁷ Por. M. Cardinale, *L'«error iuris» nella giurisprudenza della Sectio altera*, „Apollinaris” 54(1981), s. 111–139.

³⁸ *Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae, Normae Speciales in Supremo Tribunali Signaturae Apostolicae ad experimentum servandae post Constitutionem Apostolicam Pauli VI „Regimini Ecclesiae Universae”*, 23.03.1968, w: X. Ochoa, „Leges Ecclesiae post Codicem Iuris Canonici editae”, t. 3, Roma 1972, kol. 5321–5331.

³⁹ Por. R. Baccari, *De iustitiae administrativae indole ac de eius functione participativa*, „Periodica” 67(1978), s. 643–647; R. Baccari, *Dialogus*, „Periodica” 67(1978), s. 577; E. Bernardini, *L'istituzione della Sectio altera del Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica*, w: AA.VV., „Ius Populi Dei. Miscellanea in honorem Raymundi Bidagor”, t. 3, Roma 1972, s. 65; P. Ciprotti, *La giustizia amministrativa nella revisione del Codex Iuris Canonici*, w: AA.VV., „De iustitia administrativa in Ecclesia”, Roma 1984, s. 123–133; Z. Grocholewski, *La «sectio altera» della Segnatura Apostolica con particolare riferimento alla procedura in essa seguita*, „Apollinaris” 54(1981), s. 70–73; Z. Grocholewski, *Atti e ricorsi amministrativi*, w: AA.VV., „Il nuovo codice di diritto canonico. Novità, motivazione e significato”, Roma 1983, s. 502–522; Z. Grocholewski, *La Segnatura Apostolica nell'attuale fase di evoluzione*, w: Z. Grocholewski – V. Càrcel Orti (red.), „Dilexit iustitiam. Studia in honorem Aurelii Card. Sabattani”, Città del Vaticano 1984, s. 227–228; G. Lobina, *Il processo amministrativo*, „Apollinaris” 45(1972), s. 298.

⁴⁰ AAS 63(1971), s. 330.

⁴¹ A. G. Miziński, *Motyw rekursu sądowego...*, s. 237–239.

⁴² Por. CIC/83, can. 57 § 3 i 128; D. Cenalmor, J. Miras, *Il diritto della Chiesa...*, s. 501.

⁴³ A. G. Miziński, *Motyw rekursu sądowego...*, s. 245. Por. E. Labanderia, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 528.

Istniejące rozbieżności interpretacyjne w odniesieniu do wspomnianych przepisów prawnych stały się motywem pytań, z którymi Kongregacja Spraw Duchowieństwa zwróciła się do Papieskiej Komisji Interpretacji Dekretów Soboru Watykańskiego II. Pierwsze z nich dotyczyło wątpliwości co do sposobu rozumienia zwrotu *quoties contendatur actum legem aliquam violasse*, użytego w art. 106 konstytucji apostolskiej papieża Pawła VI, drugie zaś było zapytaniem, czy Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej rozstrzyga jedynie o nielegalności zaskarżonego aktu czy też również o *meritum* sprawy. Na tak postawione pytania komisja odpowiedziała w sposób następujący: Ad. 3. Przez „*violatio legis* rozumie się błąd prawny (*error iuris*) popełniony bądź w postępowaniu, jakie należy zachować, bądź w zarządzeniu, które należy wydać”; Ad. 4. „Pozytywnie co do pierwszej części, negatywnie co do drugiej części: czyli Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej – Sekcja Druga – rozpatruje tylko nielegalność zaskarżonego aktu”⁴⁴. Tak więc wykluczona została wadliwość merytoryczna aktu jako motyw rekursu sądowego do drugiej sekcji Sygnatury.

Jeszcze większe różnice można było wskazać wśród opinii odnośnie do sposobu rozumienia wyrażenia *error iuris*, użytego przez komisję w zastępstwie za *violatio legis*, a mianowicie, czy należy pojmować go w sensie ścisłym czy w szerokim. Niektórzy przyjęli, iż odnosił się on jedynie do normy prawnej w samym akcie, wykluczając możliwość jego zaskarżenia w przypadku błędu faktycznego popełnionego przez autora aktu⁴⁵. Inni jednak pojęcie *error iuris* rozumieli szeroko, przyjmując, że motywem rekursu do drugiej sekcji Sygnatury, może być nielegalność aktu powstała zarówno skutkiem błędu prawnego, jak i faktycznego⁴⁶. Jedna z grup kanonistów uznała zaś, że do kategorii błędu prawnego *in procedendo* można zaliczyć brak kompetencji, natomiast nadużycie władzy zaklasyfikowała do wad o charakterze merytorycznym, a tylko niektóre przypadki określiła mianem błędu prawnego *in decernendo*⁴⁷. Zdecydowana większość twierdziła jednak, iż i błąd prawny, i faktyczny może być przyczyną *error iuris*, zarówno odnośnie do zastosowanych norm proceduralnych w trakcie powstawania aktu administracyjnego (*in procedendo*), jak i zastosowanego prawa materialnego, czyli „zawartości” aktu, a zatem jego przedmiotu, celu czy motywów wydania (*in decernendo*)⁴⁸. Błąd ten może stać się motywem omawianego rekursu; zatem także wspomniana wcześniej niekompetencja czy nadużycie władzy, a ponadto inne przypadki nielegalności aktu, mogą być moty-

⁴⁴ Pontificia Commissio Decretis Concilii Vat. II interpretandis, *Responsa ad proposita dubia*, AAS 63(1971), s. 330.

⁴⁵ Por. E. Graziani, *Lezioni di giustizia amministrativa*, Città del Vaticano 1997, s. 39.

⁴⁶ Por. E. Coppola, *Annotazioni in margine all'interpretazione autentica sulla giurisdizione di legittimità nel diritto canonico*, „Diritto Ecclesiastico” 83(1972), s. 382–396; E. Coppola, *Riflessioni sulla istituzione della seconda sezione della Segnatura Apostolica*, w: AA.VV., „La Chiesa dopo il Concilio”, t. 3, Milano 1972, s. 325–332; J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 229.

⁴⁷ Por. J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 232.

⁴⁸ F. Salerno, *Il giudizio presso la «Sectio Altera»...*, s. 152.

wem uzasadniającym zaskarżenie aktu administracyjnego, jako że wszystkie mogą powodować *violatio legis*⁴⁹.

Według aktualnych przepisów zawartych w art. 123 § 1 konstytucji apostolskiej *Pastor bonus* i art. 34 § 1 *Lex propria* Sygnatury Apostolskiej motywem rekursu do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej może być jedynie nielegalność aktu, czyli naruszenie jakiegoś prawa, czy to w procedurze (*in procedendo*), jaką należało zachować przy wydawaniu takiego aktu, czy też w samej decyzji w nim zawartej (*in decernendo*). Ponadto zgodnie z art. 123 § 2 *Pastor Bonus* i art. 34 § 2 *Lex propria* Sygnatura oprócz nielegalności – na prośbę wnoszącego rekurs – może rozstrzygać kwestię dotyczącą naprawienia szkód wynikłych z aktu nielegalnego. Warunkiem przyjęcia rekursu wg art. 74 § 1 *Lex propria* jest wniesienie go w terminie sześćdziesięciu dni użytecznych.

PROCEDURA WEDŁUG LEX PROPRIA Z ROKU 2008

Przepisy aktualnie regulujące rekurs sporno-administracyjny, na mocy kompetencji nadanych Sygnaturze Apostolskiej w art. 34 *Lex Propria* z 2008 r.⁵⁰, zawarte są przede wszystkim w tytule czwartym *De processu contentioso administrativo* (art. 73–115) oraz w art. 123 konstytucji apostolskiej *Pastor bonus*⁵¹ i w art. 136 *Regulaminu Ogólnego Kurii Rzymskiej*⁵². Podobnie jak w innych sprawach toczących się przed Najwyższym Trybunałem Sygnatury Apostolskiej, w rekursie sporno-administracyjnym strony mogą występować jedynie poprzez obrońcę lub pełnomocnika-adwokata⁵³. Udział adwokata jest bardzo wskazany, gdyż proces

⁴⁹ A.G. Miziński, *Motyw rekursu sądowego...*, s. 241. Por. E. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, s. 523–527.

⁵⁰ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 521, art. 34: „§ 1. Signatura Apostolica cognoscit de recursibus, intra terminum peremptorium sexaginta dierum utilium interpositis, adversus actus administrativos singulares sive a Dicasteriis Curiae Romanae latos sive ab ipsis probatos, quoties contendatur num actus impugnatus legem aliquam in decernendo vel in procedendo violaverit. § 2. In his casibus, praeter iudicium de illegitimitate, cognoscere etiam potest, si recurrens id postulet, de reparatione damnorum actu illegitimo illatorum. § 3. Cognoscit etiam de aliis controversiis administrativis, quae a Romano Pontifice vel a Romanae Curiae Dicasteriis ipsi deferantur necnon de conflictibus competentiae inter eadem Dicasteria”. Szerzej na temat kompetencji drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej według aktualnie obowiązującego *Lex propria* zobacz: S. Berlingò, *La competenza di legittimità e di merito della Segnatura Apostolica secondo la «Lex propria»*, w: J. Kowal, J. Llobell (red.), *Iustitia et Iudicium. Studi di diritto matrimoniale e processuale canonico in onore di Antoni Stankiewicz*, t. 4, Studi Giuridici LXXXIX, Città del Vaticano 2010, s. 2279–2299.

⁵¹ Joannes Paulus II, *Pastor bonus*, s. 891, art. 123 § 1.

⁵² Segreteria di Stato, *Regolamento Generale della Curia Romana*, 30.04.1999, AAS 81(1999), s. 683–684.

⁵³ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 517, art. 16 § 1: „Partes stare in iudicio possunt solummodo per patronum, seu procuratorem-advocatam”.

ma charakter pisemny, w którym wielką rolę odgrywają głosy obrończe przedstawiane przez strony na piśmie⁵⁴.

Prawodawca w art. 73 *Lex propria* określa elementy, jakie powinien zawierać rekurs do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej. Powinien on informować o tym, przez kogo jest złożony, jaki akt jest zaskarżany, co jest przedmiotem prośby, na jakich przepisach prawa jest oparty, a także powinien określać dzień przyjęcia zawiadomienia o zaskarżonym akcie oraz zawierać podpis wnoszącego rekurs. Artykuł 75 stanowi, iż rekurs jest nieważny, jeśli pozostawia całkowitą niepewność, o jakie osoby lub o jaki przedmiot chodzi. Strona wnosząca rekurs powinna ponadto dołączyć do niego akt, który jest zaskarżony, chyba że nie może go dostarczyć, a ponadto zlecenie, udzielone zgodnie z prawem, obrońcy lub prośbę, popartą stosownymi dokumentami, o otrzymanie bezpłatnej pomocy⁵⁵.

Nowością w stosunku do poprzednich unormowań jest art. 74 § 1, w którym prawodawca stanowi, iż rekurs należy wnieść w terminie zawitym 60 dni użytecznych od dnia wydania zawiadomienia o akcie. W paragrafie drugim tegoż artykułu dopuszcza się uchylenie w stosunku do terminów, które może być udzielone jedynie przez Biskupa Rzymu. Ma to na celu stworzenie stronie pokrzywdzonej większej gwarancji do zachowania prawa do obrony⁵⁶. Rekurs może być złożony osobiście w kancelarii Sygnatury Apostolskiej, bądź wysłany pocztą za potwierdzeniem odbioru, by mieć pewność o jego dotarciu do trybunału; może także zostać przesłany za pośrednictwem dykasterii, która zaskarżony akt wydała (por. CIC/83, can. 1630 § 1; 1737 § 1)⁵⁷.

Kolejnym novum wprowadzonym przez *Lex propria* jest możliwość odrzucenia rekursu na wstępie przez sekretarza Sygnatury, który czyni to dekretem po wysłuchaniu promotora sprawiedliwości, jeżeli rekurs bez wątplenia i w sposób oczywisty jest pozbawiony podstawy merytorycznej⁵⁸. Strona czująca się pokrzywdzona tą decyzją może odwołać się do kongresu w terminie zawitym 10 dni użytecznych. Negatywna decyzja kongresu nie podlega dalszemu zaskarżeniu⁵⁹.

Jeśli rekurs jest obciążony wadami, które mogą zostać poprawione, sekretarz wyznacza termin dla ponownego złożenia rekursu, z zachowaniem art. 16 § 2, zgodnie z którym:

⁵⁴ Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 380–381.

⁵⁵ Benedictus XVI, *Lex propria*..., s. 529, art. 73 § 2.

⁵⁶ P. Malecha, *Lex propria Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej*, w: J. Wroceński, J. Krajczyński (red.), „*Finis legis Christus*. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Góralskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin”, t. 1, Warszawa 2009, s. 579.

⁵⁷ Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 382–383.

⁵⁸ Benedictus XVI, *Lex propria*..., s. 529, art. 76 § 1.

⁵⁹ Tamże, s. 529, art. 76 § 3–4. P. Malecha, *Lex propria Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej*, s. 580.

jeśli jednak strona wnosząca rekurs, po tym jak została w tej sprawie powiadomiona, nie zatroszczy się o to w wyznaczonym terminie ani nie przedstawi odpowiedniego usprawiedliwienia lub nie otrzyma bezpłatnej pomocy, Sekretarz ogłasza sprawę sądową za umorzoną⁶⁰.

Spór można zakończyć w jakimkolwiek stadium procesu bądź umorzeniem, bądź odwołaniem zaskarżonego aktu, zrzeczeniem się albo też pokojową ugodą zawartą między stronami, która wymaga zatwierdzenia przez Kongres. Natomiast w innych przypadkach zakończenia sporu, sekretarz wydaje dekret w tej sprawie, który powinien być podany do wiadomości wszystkich, których on dotyczy⁶¹.

Po przyjęciu rekursu, sekretarz swoim dekretem, zgodnie z art. 79, nakazuje, aby otrzymany rekurs został podany do wiadomości kompetentnej dykasterii oraz wszystkich zgodnie z prawem biorących udział w procesie. Wzywa ich także, aby ustanowili obrońcę przez zgodne z prawem zlecenia; domaga się od dykasterii, aby odpis zaskarżonego aktu oraz wszystkie akta odnoszące się do sporu przesłała w terminie 30 dni; ustanawia w sprawie promotora sprawiedliwości; poleca kancelarii, aby powiadomiła wnoszącego rekurs oraz biorących udział w procesie, o rzetelnym wypełnieniu nałożonych zobowiązań. Te same czynności sekretarz stosuje wobec innych, mających ewentualnie uczestniczyć w procesie⁶².

Zgodnie z tym co już zostało powiedziane, strony, zarówno wnosząca rekurs, jak i pozwana, mogą występować w procesie tylko przez obrońcę, stąd też, jeśli dykasteria, będąca stroną pozwaną nie ustanowi sobie obrońcy, prefekt nominuje go z urzędu⁶³.

Sekretarz, po otrzymaniu akt dykasterii, wydaje dekret ustanawiający termin na dostarczenie memoriału przez obrońcę strony wnoszącej rekurs, w którym wyraźnie winny być wskazane naruszone przepisy prawne, rekurs winien być wyjaśniony, uzupełniony lub poprawiony oraz – w uzasadnionych przypadkach – należałoby wskazać termin na dostarczenie lub zdobycie pozostałych dokumentów, o którym to dekrete informuje obrońcę. Po upływie terminu wyznaczonego dekretem dla obrońcy strony wnoszącej rekurs, sekretarz dekretem w ten sam sposób ustanawia termin dla obrońcy strony sprzeciwiającej się, na tyle długi, aby i on sam, po przejrzeniu memoriału strony wnoszącej rekurs, dostarczył memoriał oraz ewentualnie przedstawił nowe dokumenty. Następnie promotor sprawiedliwości składa swoje wotum *pro rei veritate*⁶⁴. Kolejną czynnością jest możliwość udzielenia odpowiedzi przez obrońców w terminie 10 dni od przekazania pism; jako ostatni ma prawo wypowiedzieć się promotor sprawiedliwości⁶⁵.

⁶⁰ Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 384–385.

⁶¹ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 530, art. 78 § 1–3.

⁶² Tamże, s. 530, art. 79 § 1–2. Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 389.

⁶³ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 530, art. 80.

⁶⁴ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 530, art. 81 § 1–3. Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 392–393.

⁶⁵ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 531, art. 82.

Prefekt wyznacza określony dzień na obrady Kongresu, o czym nakazuje poinformować strony⁶⁶. Następnie prefekt rozstrzyga, czy rekurs powinien być poddany pod dyskusję, czy też odrzucony, ponieważ jest wyraźnie pozbawiony podstawy merytorycznej lub zasadności. W przypadku odrzucenia rekursu, podaje przyczyny takiej decyzji i informuje strony na piśmie⁶⁷. Zgodnie z art. 84, przeciwko dekretovi o odrzuceniu, pod warunkiem, że nie jest to dekret Kongresu potwierdzający odrzucenie rekursu na wstępie, przysługuje rekurs do Kolegium, który winien być wniesiony i rozpatrzony zgodnie z przepisami art. 42⁶⁸. Tego rodzaju przepis przyczynił się w znacznym stopniu do przyspieszenia procedury w procesie sporno administracyjnym⁶⁹.

Po przyjęciu rekursu, sekretarz zwołuje w krótkim terminie obrońców i promotora sprawiedliwości w celu przeprowadzenia sumarycznej dyskusji ustnej, uwzględnia ich prośby i odpowiedzi, a następnie ustanawia terminy sporu, potwierdzając swoim dekretem uzgodnione wątpliwości. Przeciwko temu dekretovi przysługuje rekurs do prefekta w ciągu 10 dni, z wykluczeniem jakiegokolwiek dalszego środka odwoławczego⁷⁰.

Po odbyciu sumarycznej dyskusji ustnej, jeśli zachodzi taka potrzeba, sekretarz uzupełnia instrukcję sprawy. Jeśli zaś strony coś zarzucają, sam jak najszybciej to rozstrzyga. Następnie sporządza się streszczenie sprawy, po którym strony nie mogą już przedstawiać żadnych dodatkowych dokumentów, chyba że zezwoli na to prefekt⁷¹. Kolegium Sędziów może również nakazać sekretarzowi przygotowanie dodatkowej instrukcji⁷². Kolejną czynnością procesową jest złożenie przez obrońców głosów końcowych, czyli restryktów w wyznaczonym do tego terminie. Po jego upływie, promotor sprawiedliwości składa wotum *pro rei veritate*. Obrońcy mogą w terminie 10 dni przedstawić odpowiedzi; promotor sprawiedliwości jest uprawniony występować jako ostatni⁷³. Następnie dokonuje się zamknięcia postępowania w sprawie. Zgodnie z art. 89 prefekt wnosi sprawę na Kolegium celem jej rozstrzygnięcia. Kolegium podejmuje decyzję

⁶⁶ Tamże, s. 523, art. 40.

⁶⁷ Tamże, s. 531, art. 83 § 1–2.

⁶⁸ Tamże, s. 523–524, art. 42: „§ 1. Contra reiectionis decretum, nisi aliud iure caveatur, patet recursus ad Collegium Iudicum; de huiusmodi iure recurrens per idem decretum certior fit. § 2. Recursus, argumentis suffultus, intra terminum peremptorium decem dierum proponendus est. § 3. De recursu interiecto certiores fiant partes, quae iure gaudent intra decem dies suas animadversiones proponendi. § 4. Voto Promotoris iustitiae exhibito, recursus quamprimum ad Collegium defertur, cuius decisio nulli iuris remedio obnoxia est”. Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 396.

⁶⁹ P. Malecha, *Lex propria Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej*, s. 580.

⁷⁰ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 531, art. 85 § 1–2. Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 397.

⁷¹ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 531, art. 86–87.

⁷² Tamże, s. 525, art. 49. Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 397.

⁷³ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 531, art. 88 § 1–3.

większością głosów. Część rozstrzygającą ponens redaguje na piśmie w jak najkrótszym terminie, poszczególni sędziowie podpisują ją, a następnie jest ona przekazywana sekretarzowi. Jeżeli zachodzi potrzeba, prefekt Najwyższego Trybunału może postanowić o sporządzeniu na piśmie uzasadnienia prawnego i faktycznego decyzji przez promotora sprawiedliwości⁷⁴.

Wyrok wydany przez Kolegium jest ostateczny. Stronie przysługuje jedynie skarga o nieważność i prośba o przywrócenie do stanu poprzedniego. Prefekt zaś, jeżeli widzi taką potrzebę, może natychmiast wnieść sprawę na Kolegium Sędziów⁷⁵.

Wykonanie wyroku należy do dykasterii, która wydała albo zatwierdziła zaskarżony akt, chyba, że postanowiono inaczej. Dykasteria może wykonać wyrok sama lub powierzyć wykonanie komuś innemu. Jeżeli zaś tego odmawia, zaniedbuje albo przekracza właściwy czy wyznaczony dla dokonania tej czynności termin, z zachowaniem prawa do odszkodowania za ewentualnie wyrządzone szkody, na prośbę zainteresowanej strony wykonanie wyroku należy do samego Najwyższego Trybunału, po poinformowaniu władzy wyższej⁷⁶. Wyrok powinien zostać wykonany według właściwego znaczenia słów, zarówno w tekście, jak i w kontekście⁷⁷. Odnośnie do wynagrodzenia pieniężnego, *Lex propria* nakazuje uiszczanie wypłat w terminie 30 dni od ogłoszenia wyroku, chyba że co innego postanowi Najwyższy Trybunał⁷⁸.

Jak już zostało wspomniane wyżej, skutkiem zaskarżenia wadliwego aktu administracyjnego może być deklaracja jego nielegalności bądź w przygotowaniu (*in procedendo*) bądź w wyrokowaniu (*in decernendo*). W pierwszym przypadku, zgodnie z orzeczeniem Sygnatury, właściwa władza może ów akt wydać ponownie, zachowując przepisy prawa oraz wskazany w wyroku sposób i terminy, które tenże wyrok może określać⁷⁹. Nielegalność aktu orzeczona z powodu *violatio legis in decernendo* upoważnia właściwą władzę do ponownego rozpatrzenia sprawy, pod takimi samymi warunkami, tj. zgodnie z prawem, oraz sposobem i ewentualnymi terminami przewidzianymi w wyroku⁸⁰.

W trakcie procesu, po przytoczeniu powodów, strona może prosić o częściowe lub całkowite zawieszenie wykonania zaskarżonego aktu na każdym

⁷⁴ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 524–525, art. 46–49. Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 398–399.

⁷⁵ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 531, art. 91 § 1–2. F. D’Ostilio, *Il diritto amministrativo della Chiesa*, s. 526–527; J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, s. 247; P. Malecha, *Lex propria Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej*, s. 580; A. Ranaudo, *Il contentioso amministrativo canonico*, s. 561.

⁷⁶ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 532, art. 92 § 1–2. Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 399–400.

⁷⁷ Benedictus XVI, *Lex propria...*, s. 532, art. 93 § 1.

⁷⁸ Tamże, s. 532, art. 93 § 2.

⁷⁹ Tamże, s. 532, art. 93 § 3.

⁸⁰ Tamże, s. 532, art. 93 § 4.

etapie sprawy. Także promotor sprawiedliwości może zaproponować zawieszenie wykonania w poważniejszych przypadkach. Prośby związane z zawieszeniem należy rozstrzygnąć jak najszybciej⁸¹.

Lex propria przewiduje wniesienie prośby o naprawienie szkód wynikłych z nielegalnego aktu. Materię tę regulują przepisy zawarte w art. 101–103. I tak prośbę o naprawienie szkód należy wnieść do momentu sumarycznej dyskusji ustnej. Za szkody odpowiada władza wydająca decyzję, z której wynika udowodniona szkoda. Prefekt lub Kolegium mogą, w celu uniknięcia zbytej zwłoki, odłożyć rozpatrywanie prośby o naprawienie szkód do czasu uzyskania ostatecznego wyroku o nielegalności aktu⁸².

UWAGI KOŃCOWE

W ramach kanonicznego systemu prawnego wierni mogą korzystać z różnego rodzaju środków ochrony prawnej, gwarantujących realizację należnych im praw podmiotowych. Także na gruncie administracji kościelnej, prawodawca kościelny zapewnił możliwość dochodzenia swoich praw, które stały się przedmiotem sporu administracyjnego, na drodze sądowej, po bezskutecznym wyczerpaniu środków polubownych i rekursu hierarchicznego. Rekurs do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej, jest ostatecznym środkiem odwoławczym od nielegalnego aktu organu administracyjnego naruszającego jakieś prawo w procedurze, którą należało zachować, bądź w samej decyzji, którą należało podjąć. Kwestia ta została uregulowana w analizowanych powyżej: art. 106 *Regimini Ecclesiae Universae*, art. 123 § 1 *Pastor bonus* oraz art. 34 § 1 aktualnie obowiązującego *Lex propria*. Uznana została także możliwość wniesienia do drugiej sekcji Sygnatury rekursu o naprawienie szkód wynikłych z nielegalnego aktu, o ile szkoda ta była bezpośrednim następstwem aktu naruszającego prawo.

O randze rekursu do drugiej sekcji Sygnatury Apostolskiej świadczą przedstawione zarówno powszechnie obowiązujące akty prawodawcy kościelnego, jak i prawo własne Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej, które w sposób szczegółowy reguluje procedurę, jaką należy zachować przy rozpatrywaniu rekursów wniesionych do drugiej sekcji, z zachowaniem warunków przewidzianych w tymże prawie. Nowa *Lex propria*, systematyzuje i uściśla poszczególne przepisy postępowania administracyjnego przed Sygnaturą Apostolską, które w *Normach specjalnych* z 1968 r. podane były tylko *ad experimentum*. Ponadto, aktualne normy upraszczają i usprawniają samą procedurę, umożliwiając jednocześnie szerokie zastosowanie prawa do obrony stronie poszkodowanej. Należy mieć nadzieję, iż precyzja prawodawcy nie pozostanie jedynie

⁸¹ Tamże, s. 532, art. 95 § 1–3. Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, s. 390–391.

⁸² P. Malecha, *Lex propria Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej*, s. 582.

martwą literą prawa. Jej praktyczne zastosowanie w jurysprudencji Sygnatury powinno przyczynić się do umocnienia kościelnej administracji, i to nie tylko w wymiarze procesowym, ale jeszcze bardziej być skuteczną mobilizacją do tego, by już na etapie podejmowania poszczególnych decyzji wykonawczych postępować w ścisłej zgodności z prawem, unikając tym samym wydawania aktów nielegalnych.

RECOURSE TO THE SUPREME TRIBUNAL OF THE APOSTOLIC SIGNATURA

Summary. As provided by the current legislation of the Catholic Church, appeals of defective administrative acts include the extra-hierarchical and hierarchical types. The parties to a contentious-administrative recourse are: the congregation of the Roman Curia (a body of the executive authority) as the sued party, and a particular physical or legal person with legal capacity who is filing the recourse. The suing party has a unique entitlement to appear as a subject filing a particular recourse. The object of the recourse to the second section of the Apostolic Signatura is an administrative act issued by a competent dicastery of the Roman Curia. The legislator provides that only illegitimacy of an administrative act may constitute a motive for a contentious-administrative recourse, that is a violation of a law *in procedendo vel in discernendo*.

Key words: administrative authority, administrative act, illegitimacy of act, Apostolic Signatura, contentious-administrative recourse